

Els ponts i els murs de Joan Pau II

Karol Wojtyła, el papa dels rècords. Ha estat el pontífex més viatger de tots i el que ha aconseguit que la cúria romana s'internacionalitzés de manera més visible. Constructor de ponts, s'ha trobat també amb murs infranquejables. Va contribuir a enderrocar el mur de Berlín, però hi ha altres esculls que no ha pogut superar: la Xina i Rússia en són un bon exemple.

La meua opinió més recent és una mica geogràfica." Amb aquesta constatació Joan Pau II aclareix que se sent portador d'un missatge que no té fronteres. Aquest papa parteix d'una geopolítica que vol superar límits. Les relacions diplomàtiques de la Santa Seu amb 172 països ho corroboren. Si bé a l'inici del seu pontificat va sentir-se afí a la política nord-americana contra "l'imperi del mal", en els últims anys de pontificat s'ha produït una constant separació de la política exterior dels EUA. Va quedar clar a la guerra del Golf i ha estat evident amb la de l'Iraq. El papa no creu en les tesis conspiratives del xoc de civilitzacions i aposta per una ètica planetària on prevalgui "la civilització de l'amor". La pau és una de les paraules més repetides en els seus missatges, així com diàleg i llibertat religiosa. Malgrat haver voltat el món i petonejat el terra cada vegada que arribava en senyal de cordialitat, hi ha hagut indrets prou grans del Planeta on no ha pogut arribar. Tot i la seva tenacitat i força de voluntat, no ha aconseguit travessar els fortíssims murs de Rússia i la Xina.

L'estat més petit i atípic del món, el Vaticà, manté actualment relacions bilaterals amb 172 països. Ho fa a través de la Secretaria d'Estat, el dicasteri (com un ministeri) de la cúria romana que col·labora més estretament amb el papa. Aquesta oficina existeix des del segle XV. Hi ha dues seccions, la d'Assumptes Generals i la secció per a les Relacions amb els Estats. La primera s'encarrega bàsicament de redactar documents, tramitar nomenaments i mantenir relació amb les ambaixades davant de la Santa Seu. La segona secció, la de les Relacions amb els Estats, és la interlocutora amb els governs civils. Té cura dels concordats i de representar el Vaticà davant d'organismes internacionals. De fet, la Santa Seu s'implica tant en convencions bilaterals com en les multilaterals. Com un estat més. Amb la Federació Russa i amb l'Organització per l'Alliberament de Palestina manté relacions "de naturalesa especial". La maquinària diplomàtica vaticana funciona des de fa segles amb bon engranatge. Si bé la seva autoritat és més moral que efectiva, les dinàmiques són les pròpies d'un estat. El papa ha estat un cas a part. Joan Pau II ha estat un papa poc curial. És gairebé impensable imaginar-lo passejant per la Secretaria d'Estat. El seu cap i els seus interessos han estat fora del Vaticà, més cap a enfora, dirigits al món sencer. Un dels retrets que se li fan ha estat precisament aquest, haver estat viatjant i, per tant, no haver controlat directament els afers interns de la cúria vaticana. No li ha interessat mai. El seu desig ha estat desvetllar en la humanitat la set per Jesucrist, i tot i copsar la importància de les estructures, ha optat per la relació personal sempre que ha pogut. Es fa necessari, per tant, distingir entre la relació personal del papa amb el món, i la Santa Seu i els seus mecanismes.

Cuba no ha trencat mai les seves relacions diplomàtiques amb la Santa Seu, tot i que el papa i l'Església catòlica no han estat mai sants de la seva devoció. El pontífex va visitar l'illa l'any 1998.

Cuba sempre serà una illa. També a Cuba la llibertat religiosa està sobre la taula. Cuba no ha trencat mai les relacions diplomàtiques amb la Santa Seu, encara que és evident que el papa i l'Església catòlica no són sants de la seva devoció. En el seu viatge del gener del 1998, Joan Pau II va copiar l'estratègia dels discursos a la Polònia del 1979, amb la diferència que els cubans no van assimilar el missatge amb tanta facilitat. El papa els va fer una lectura de la història de Cuba seguint les petjades cristianes i no va mencionar per a res el règim cubà actual.

En les paraules dirigides al nou ambaixador de Cuba davant de la Santa Seu, que ha presentat les credencials fa pocs mesos, el papa va fer-li saber que "el Vaticà desitja que es puguin superar com més prompte millor els obstacles que impedeixen la lliure comunicació i inter-

canvi entre la nació cubana i la comunitat internacional". Joan Pau II ha considerat sempre que Cuba és una nació generosa, sobretot en casos en què ha calgut mostrar la solidaritat internacional, i recorda que l'Església a Cuba

**Les relacions
del papa amb
Llatinoamèrica
han estat
marcades per
la por de l'avanç
del comunisme**

pot contribuir-hi. Per poder-ho fer, el papa reclama que hi hagi un ambient de "genuïna llibertat religiosa". De moment, aquesta llibertat presenta encara algunes restriccions.

Llatinoamèrica, continent de l'esperança. En línies generals, la Santa Seu i Llatinoamèrica gaudeixen de bones relacions; el papa ha visitat la majoria d'aquests països i ha anomenat diverses vegades aquesta terra com el "continent de l'esperança". De cada deu llatinoamericans, vuit estan batejats. El Brasil és el país catòlic més gran del món. El futur de l'Església catòlica passa sens dubte per aquest continent. A gairebé cada discurs que el papa ha fet en un país llatinoamericà i centreamericà ha sortit la temàtica de la corrupció i la pobresa. Una visió crítica de la relació del papa amb Llatinoamèrica arriba per mà

El col·lapse del comunisme

La sintonia de Joan Pau II amb Ronald Reagan, per lluitar contra "l'enemic comú", el comunisme, marcà una bona part del seu pontificat.

Una de les imatges preferides de Joan Pau II és la d'una Europa que respiri amb dos pulmons. Des d'una visió espiritual, s'entén que es refereix al pulmó de la tradició occidental (romana) i al de la tradició oriental (bizantinoeslava). Però la imatge suggereix també el desgel del bloc de l'Est europeu: per al papa, Europa havia de reunificar-se i vèncer el comunisme per arribar a ser ella mateixa.

Karol Wojtyła, o Lolek, com li deien els amics, és fill de Polònia. Aquesta obvietat no s'ha d'oblidar a l'hora d'entendre com ha vist el món. La seva terra va ser atacada contínuament per russos i alemanys, i l'Església polonesa es va defensar amb força, especialment contra l'enemic. El comunisme ha estat l'enemic, i és lògic veure com la sintonia amb Ronald Reagan contra "l'enemic comú" ha marcat part de la seva trajectòria. Sobretot als inicis del pontificat, però també de manera més dissipada al final. És cert que el papa també ha estat durament anticapitalista i que ha denunciat amb força els perills de l'hedonisme i la societat neoliberal. De fet, classificar Joan Pau II és una de les tasques més difícils per als historiadors, que hauran de buscar noves etiquetes perquè la de dreta i esquerra no és vigent en el seu cas.

El 2 de juny del 1979 el papa va parlar a la plaça de la Victòria de Varsòvia i va asseverar clarament que "no és possible

entendre la història de la nació polonesa sense Jesucrist". Aquest primer viatge a la seva Polònia natal va marcar el que seria el futur dels països de l'Est. El papa va iniciar una revolució de les consciències recordant als polonesos "qui eren i d'on venien" en el que s'ha considerat la seva millor homilia. El biògraf del papa Georges Weigel puntualitza que el primer discurs del papa a Polònia es va centrar a recordar que "Polònia no era un país comunista: era una nació catòlica a la qual s'havia imposat un estat comunista". En plena època comunista, el 15 de gener del 1981, va rebre una delegació encapçalada per Lech Walesa, fundador del Sindicat Polonès Independent Solidarnosc, moviment laboral que va conduir a la democràcia. Segons Walesa, el paper del papa en la desfeta del règim és cabdal: "El papa va començar una cadena d'esdeveniments que van culminar amb la caiguda del comunisme, simplement va dir que no tinguéssim por i que canviéssim la imatge de la nostra terra." El 13 de gener del 1987 Joan Pau II va rebre en audiència el general Wojciech Jaruzelski, el president comunista del Consell pel Poble de la República Popular Polonesa. Jaruzelski mateix va confessar més tard que el viatge del papa a Polònia va ser el "detonador" per a la revolució que deu anys més tard va ensorrar el sistema comunista.

Pel que fa a Rússia, no va ser fins al 1989 que el papa es troba amb Mikhaïl Gorbtxov al Vaticà, iniciant unes relacions diplomàtiques *sui generis*. Gorbtxov reconeixeria anys després al diari italià *La Stampa* (1992) que "el que va passar a Europa de l'Est no hauria estat possible sense la presència del papa, sense l'enorme pes polític que ha tingut en l'escenari internacional". El papa va celebrar la caiguda del comunisme, però immediatament va advertir dels perills del capitalisme, deixant clar que el que Occident oferia no era exactament la vida segons l'Evangeli, sinó que estava amarat d'hedonisme, consumisme, indiferència i també formes clares d'ateisme. El papa no ha pogut anar a Rússia. S'hi barreja la qüestió eclesial de la relació amb el Patriarcat de Moscou. El patriarca Alexis II considera que els catòlics estan fent proselitisme entre la seva gent, que és ortodoxa. A més, hi ha l'espinós tema d'Ucraïna, amb catòlics de ritus oriental. La decisió vaticana de crear diòcesis catòliques en territori rus ha acabat de complicar les coses, i per molts gestos ecumènics que es facin, com retornar la imatge de la venerada Mare de Déu de Kazan al poble rus, no s'avança. La llibertat religiosa continua sent l'etern tema pendent.

Miriam Díez Bosch

d'Arturo Paoli, sacerdot italià que la jerarquia considera dissident per les seves posicions afins a la teologia de l'alliberament. Paoli creu que "el papa i la seva relació amb Llatínàmerica han estat marcats per la por de l'avanç del comunisme". Això ha provocat que els bisbes

que treballaven per defensar les víctimes de les injustícies fossin considerats "comunistes".

Paoli sosté que han estat rellevats durant el pontificat de Wojtyła i substituïts per bisbes "religiosos", en el sentit d'espirituals, dedicats més al temple que al

carrer. Encara que el papa hagi dit: "Jo també sóc un teòleg de l'alliberament", perquè per a ell la llibertat és un valor important, és cert que la teologia de l'alliberament, especialment a Amèrica Llatina i a l'Àsia ha rebut un bon revés durant el seu pontificat.

La Xina, inflexible. Amb la Xina els problemes han estat continus. La Xina imposa dues condicions per establir contactes amb la Santa Seu: que no s'interfereixi en la qüestió de Taiwan ni amb la designació de bisbes. Són dues peticions difícilment acceptables per part vaticana. La Xina ha instituït una mena d'Església catòlica oficial, la patriòtica. L'Església catòlica viu en règim de semiclandestinitat. No es poden vendre Bíblies ni organitzar actes. El Govern xinès acaba de crear, el març del 2005, un nou reglament per protegir el que anomena la llibertat religiosa. Fins ara no hi ha una llei sobre religions, però sí normes per controlar el renaixement religiós, no només catòlic, que es detecta a la gran república xinesa. El canvi més gran, i del qual el Vaticà s'ha alegrat, és que ara les religions podran posseir propietats. Fins ara era l'estat qui lliurava un tros de terra per a la construcció de temples o esglésies. En canvi, ara les entitats religioses són reconegudes com a personalitats jurídiques i poden posseir terrenys i edificis. El papa ha demanat perdó oficialment a la Xina per errors comesos en el passat per cristians, però no sembla que el Govern xinès hagi acollit aquesta petició. Joan Pau II veu una certa analogia entre l'Església catòlica i la Xina. "Històricament són dues de les institucions més antigues presents i operants. En diversos àmbits, politico-social una i religió espiritual l'altra, engloben més de 1.000 milions de fills i filles", va escriure en una carta ara fa tres anys.

A part de la frustrada visita a la Xina, el papa ha mostrat sempre un gran interès per l'Àsia, on ha viatjat en diverses ocasions. Per al papa és un misteri que "el salvador del món hagi nascut a l'Àsia i que fins ara hagi estat un desconegut pels pobles d'aquest continent".

Santa Seu i Israel. El patriarca llatí de Jerusalem, Michel Sabbah, ho té clar: "La pau al món passa per la pau a Israel." Mentre no se resolgui el conflicte israelopalestí, no hi haurà pau possible, i la Santa Seu ho sap. Fa deu anys que ha establert relacions diplomàtiques amb Israel, i encara no s'ha definit de manera satisfactòria la situació de l'Església catòlica al país. Persisteixen els

La Santa Seu és conscient que mentre no se resolgui el conflicte israelopalestí, la pau al món no serà possible. El pontífex se sent responsable d'una bona part dels palestins, que són catòlics.

problemes amb els visats i permisos d'estada pel personal eclesial. David Maria Jaeger, expert en les relacions entre l'Església i l'estat d'Israel, a part de ser un advocat franciscà, considera que cal que les normes que afecten els visats siguin públiques i no secretes, com fins ara. També reclamen exempcions fiscals. El papa inclou la Terra Santa a cada pregària que fa i implora la construcció de "ponts" i no de "murs".

Karol Wojtyła ha estat un papa mundial. Poliglòt i interessat per la aculturació de l'Evangelí a tot arreu, no ha dubtat a deixar-se posar plomes d'indi al cap

L'Àfrica i els conflictes oblidats. On la Santa Seu ha posat més esforç –i més recursos– és a l'Àfrica, per motius evidents de necessitat. S'han creat fundacions, fons, canals de col·laboració, i ha fet d'intermediari en conflictes com el de Darfur o Sierra Leone. L'Àfrica i Terra Santa són un tàndem difícilment separable en els discursos papals. L'única solució per solucionar els conflictes és, en paraules seves, "justícia amb perdó".

Karol Wojtyła ha estat un papa mundial. Home poliglòt i interessat per l'aculturació de l'Evangelí per tots els llocs, no ha dubtat de deixar-se posar plomes d'indi al cap o abraçar coales. Tot, per a un mateix objectiu: que l'Església es faci present a tot arreu. Aquesta idea seva és també la de la diplomàcia del Vaticà, que vol garantir llibertat pels catòlics i diàleg amb el món. Comptat i debatut, les relacions internacionals de la Santa Seu acaben sempre amb la mateixa constatació: si no hi ha llibertat religiosa –que és més extensa que la llibertat de culte–, no es garanteixen els drets humans. Aquesta ha estat una de les batalles més aferrissades del papa i on ha gastat més energies fins al final.

*Miriam Díez Bosch
(El Vaticà)*